

GİRİŞ

Bu çalışmada, Romantik dönemi bestecilerin eserlerinde nefesli ve vurmali çalgıları ne şekilde kullandıklarını ortaya koyarak, bu alanda eğitim gören müzisyen adayı öğrencilere, orkestralarda görev alan müzisyenlere yol göstermek, bilgi vermek ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara bilimsel nitelikte bir zemin oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde, Romantik Dönem müziğinin özellikleri ve bu dönemdeki bestecilerin müzik fikirleri, hayatları ve eserleri ortaya konulmuştur. İkinci bölümde, araştırmada kullanılan yöntemle ilişkin bilgilerin (araştırmanın modeli, evreni, verilerin toplanması ve çözümü) yer aldığı çalışma, üçüncü bölümde verilen; bestecilerin nefesli ve vurmali çalgıları romantik dönemde ne şekilde kullandıkları, dönem içerisinde nefesli ve vurmali çalgıların nasıl bir gelişim gösterdiği, solo yazılmış eserlerde bestecilerin özellikle o enstrümanları seçmesinin nedenlerinin belirtilmesi ve araştırmaya ilişkin sonuç ve önerilerin ortaya konulmasıyla sona ermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

I. ROMANTİZM DÖNEMİ

Müzik tarihinde 19.yüzyıl “Romantizm Çağı”dır. Doğaldır ki, 100 yılı kapsayan uzun bir zaman diliminde romantik anlayış gelişmiş, değişim göstermiş, evrelere ayrılmıştır. Romantizmin evrelerini genel çizgileriyle şöyle göztirebiliriz:

1. Erken romantizm (1800-1830).
2. Yüksek romantizm (1830-1850).
3. Geç romantizm (1850-1890).

Ayrıca Romantizm, 18. yüzyılın sonuyla 19. yüzyılın başında Avrupa’ da ortaya çıkan ve 19. yüzyıla egemen olan edebiyat, felsefe, sanat ve siyaset alanlarında kendini gösteren bir dünya görüşüdür. Romantik teriminin kökeni 18. yüzyıl sonu Alman yazarlarının romanesk çağa duydukları özleme dayanır. Romantik akımın müzikteki belirgin özellikleri “aslında var olmayan bir şeylere duyulan özlem”i yansıtması, klasik çağın biçim ve kalıplarına sırt çevirerek özgürce biçimlendirmeye yönelmesi, imgelem ve duyguya ağırlık vermesi, armonik yazıyı geliştirip genişleterek tonalitenin sınırına dayanması, renk ve çalgılama araştırmasını yoğunlaştırıp sonuçlarını değerlendirmesidir. (Cangal, 2002:293)

Ritmik yaklaşım, “psikolojik durum”ları belirginleştiren vurgularla, senkoplarla zenginleştirilmiş, çoksesliliğin ritmik dilimleri, modern müziğin sınır bölgesine kadar ulaşmıştır. Romantizmin özellik temeli üzerinde yükselen ritm anlayışının, bestecisine göre değişen özellikler taşıdığı da söylenebilir. (Say,1997:340)

E.T.A. Hoffmann'ın masalsı öğelerden örölmüş Undine operası (1816) ,müzikte romantizmin ilk örneklerindendir. Weber'in Freischütz'ü (1821) ilk büyük romantik yapıt kabul edilir:Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılagelen masalardan yararlanarak ormanların gizemli renkleriyle bezenen bu operanın başkarakterleri düşler ülkesinin insanlarıdır. Schubert'in lied'leri,Avusturya'ya özgü romantik akımın parlak örnekleridir.

Erken romantizm, İtalyan hafif operasının son ve en büyük temsilcisi Rossini'nin "oyunsu"ve"yapay" operalarıyla Avrupa'nın tüm ülkelerinde, hatta Amerika'da kitlelere malolmuştur.

Yüksek Romantizm(Hochromantik) olarak adlandırılan ikinci evre,1830 Temmuz devriminin politik etkileriyle yönlenmeye başlamıştır. Artık romantizmin merkezi Viyana değil, Paris'tir. Fransız edebiyatının ünlü romantik yazarları (Viktor Hugo ve A.Dumas vb.)yükseliş evresini derinden etkilemiştir.Berlioz'un Fantastik Senfoni'si(1830),müzikte bu evreyi temsil eden ilk "başyapıt"tır.Paganini'nin"çifte kişiliği"ve çalgı ustalığını inanılmaz bir pratiğe ulaştırması,Liszt'in de aynı paralelde piyanada virtuosite'yi(çalgı ustalığını) olağanüstü geliştirmesi gibi etkenlerin yanı sıra, Chopin'in büyüleyen tınları, Schumann'ın şiirsel müziği ve düşünsel derinliği, Mendelsohn'un romantik klasisizmi, bu evrenin temel taşlarıdır.

Geç Romantik evre, 1848 Devrimi'nin duraklattığı kısa bir süreçten sonra ivme kazanmıştır.Mendelsohn'un 1847'de, Chopin'in 1849'da, Schumann'ın 1856'da ölmesinden sonra, yeni dönemi açan başyapıtlar Liszt'in Senfonik Şiirleri'dir. Wagner'in Müzikdram kavrayışı, Verdi'nin operaları,bu olgun dönemi yansıtır. Sonra da Franck,Bruckner ve Brahms'da kişiliğini bulan yeni bir kuşak gelmiştir. Geç romantik evre, düşünsel ve estetik açıdan, Tarihçilik(Historismus), Dogalcılık (Naturalismus) ve ulusalcılık renklerini birbiri ardı sıra sergileyen dinamik bir çağdır.

Yüzyıl dönüşümünü yansıtan 1890-1914 dönemi ise, Puccini, Mahler, Debussy ve Riçhard Strauss gibi bestecilerin yaratıcı kişiliğinde tarihteki yerini alır.Romantizm, eski Fransızcadaki"romance"(şiir yazma) sözcüğünden kaynaklanmıştır.

17. ve 18.Yüzyılların edebiyatında”masalsı”,”fantastik”özellikleri dile getiriyordu ve “usçu” anlayışın karşıtı olarak kullanılıyordu: “Duygu dolu”, “duyarlıkl”, “düşsel” vb. gibi. 19.Yüzyılın başlarında Almanya’da bir edebiyat akımı olarak Wackenroder, Tieck, Novalis ve Schlegel kardeşlerin yapıtları için (1800-1830) romantik deniyordu. Müzikte bu temiri ilk olarak E.T.A. Hoffman, Beethoven’in 5.Senfonisini değerlendiren bir yazısında kullanmıştır (1810).

Felsefe tarihinde “Romantizm”, Schelling’in (1775-1854) düşünsel açılımında yerini bulur: “Schelling, romantizmin filozofudur. Bu felsefenin anlayışı çerçesinde yazdığı Felsefenin ilkesi Olarak Ben Üzerine adlı yapıtıyla 22 yaşındayken Jena Üniversitesine profesör olmuştur.”(Gökberk,1980:427)

Romantik müzikte melodi ve ritim anlayışını özetlersek, uzun, kesintisiz melodik çizgilerin ve iki çeşit ritmik kalıbın kesiştiği çapraz ritimlerin egemen olduğunu söyleyebiliriz.

Düşünsel planda romantizm, öznelliğe, kişiselliğe, öznel duyarlılığa dayanır. Schelling’in Ben üzerine demesi, romantik akım boyunca hep yinlenecek olan Ben kavramını, düşüncede ve sanatta odaklaştırır. Ben nasıl duyuyorsam öyledir! Duygularım bana böyle söylüyor! Benim duygularım... ben, ben ve ben... Romantizmin duygusal kavrayışını belirleyen işte budur: Ben’in, Benliğin içinden gelen...

Daha açık bir tanımla, romantizm, bireyselçiliğin geliştirilmiş biçimidir. Romantikler, birey olarak benliklerine öyle inanırlar ki,”usçu çağın” klasisizmini bile kendi romantik gözlükleriyle görüp değenlendirirler. Marcel Proust’un şu sözleri ünlüdür: “Klasik sanat yapıtlarını yalnızca romantikler okuyabilirler, çünkü onlar bu yapıtları yazıldıkları gibi, romantik olarak okurlar.”(Hauser,1931:268)

Romantik anlayışı simgeleyen başka bir özdeyiş ise şöyledir:“İsteklerini bastırabilenlerin istekleri, bastırabilecek kadar zayıftır”.

18. Yüzyıl Aydınlanma hareketinin temeli olan “uşçuluk” karşısında kısa bir süre sonra “kişiselliği” ve “duygu”yu öne süren romantik akımı geliştiren toplumsal ortam, Fransız Devrimi’nin yarattığı düş kırıklığı ile açıklanabilir. “Bu toplulukların tümü, yeni dönemi boş ve önemini yitirmiş olarak görüyordu. Aydınlar sınıfı giderek toplumdan çekilmiş, entellektüel yönden üretken olan ögeler, kendi yaşamlarının sorunlarına dönmüşlerdi. Yurttaş’a karşıt olarak dar kafalı ve rahatına düşkün kişiler ve burjuva kavramı doğmuş, sanatçı ve yazarların entellektüel varlıklarını borçlu oldukları sınıflardan nefret etmelerini getiren garip ve beklenmedik bir durum ortaya çıkmıştı. Romantizmin bir orta sınıf hareketi olduğu bilinen bir gerçektir. Bu hareket, klasisizmin kurallarından, saray aristokratlarına özgü yapmacıktan, yüksek düzeydeki üsluptan ve ince dil’den ayrı bir doğrultuda gelişmiş yetkin bir orta sınıf sanat okulu oluşturmuştur. Aydınlanma Çağı’nın sanatı, devrimci eğilimine karşın, klasisizmin aristokratik beğenisi üzerine kurulmuştur. Romantik sanat ise, her şeyden önce itirafları haykıran, yaraları açığa çıkartan bir insan begeseli’nden ibaretti. Aydınlanma çağının sanatı, burjuvayı överken, amacı daha üst sınıflara saldırmaktı. Romantik akım, burjuvanın insanlık ölçülerine uyduğuna inanan ve onu insan örneği olarak gören ilk sanatçıdır.”(Hauser,1984:160)

Böyle düşünülürse, romantik akımın belirleyici özelliği, Fransa’da patlayıp tüm Avrupa’ya yayılan ileri düşünce karşısında aldığı tavır değil, düş ürünü yolları bulup geliştirmesidir. Romantikler kendilerini genelde bu düş evrenine öylesine kaptırmışlar ki, “gelecek” onlar için bir ütopyadır.

“Romantizmin önemi, yalnızca çığır açan bir hareket olmasında değildi. Bu akım, aynı zamanda ne kadar önemli olduğunun da bilincindeydi. Avrupa’nın düşünce tarihinde çok önemli bir dönüm noktasını temsil ediyordu ve bu tarihsel öneminin bilincindeydi. Duyarlılığın gelişimi, romantizmden aldığı itici gücü, başka hiç bir akımdan alamamış, sanatçı duygularının çağrısına uyma hakkını ve bireysel eğilimini, bu kadar kesin bir biçimde belirtmemiştir. Rönesans’tan bu yana sürekli olarak ilerleyen ve Aydınlanma hareketi sırasında tüm uygar dünyada en önemli yeri tutan akılçılık, artık en sancılı günlerini yaşamaktaydı. Uşçuluk, bilimin ve gündelik pratiğin ilkesi olarak kısa sürede romantizmin hışmından kurtulmuş, fakat Avrupa sanatı romantik olarak varlığını

sürdürmüştür. Romantizm yalnızca tüm uluslara yayılıp, İngiltere’de olduğu kadar, Rusya ve Polonya’da da geçerli bir sanat anlayışı konumuyla kalmamış, aynı zamanda günümüzü de etkilemiştir: Hemen bütün modern sanat ürünleri, coşkusal içtepkiler, modern insanın tüm ruh durumları ve işlenişleri, inceliklerini ve çeşitliliklerini, romantizmin doğurduğu duyarlılığa borçludurlar. Modern sanatın tüm taşkınlığı, kargaşası ve şiddeti, sarhoş ve kekeleyen lirizmi, ölçsüz, kısıtlanamayan teşhirciliği de bu duyarlılıktan kaynaklanmıştır. Bu öznel ve ben’e dönük (egocentric) tavır, bizler için o denli kaçınılmaz ve olağan olmuştur ki, soyut bir düşünce dizgesini bile, duygularımızdan söz etmeden üretemez olmuşuzdur.”(Hauser,1984:151)

Bu bağlamda romantizm, biçimsel bütünlük ilkesini temsil eden ve sürekli olarak yeni düşünceler üreten klasisizme bir “seçenek akım”olarak ortaya çıkmıştır.“Dramatik doruk noktaları üzerine temellendirilmiş olan klasik müziğin yoğun yapısı, romantizmde parçalanarak eski müzikteki yığma kompozisyon (cumulative composition) un geri gelmesine yol açmıştır. Sanat formu paramparça olarak yerini, giderek artan sayılarda ortaya çıkan, daha az ciddi ve eskisi kadar şematik olmayan kalıplardan oluşan sistemlere bırakmıştır. Bu yapıtlar, Fantazi ve Rapsodi, Arabesk ve Etüd, Empromptü ve Emprovizasyon gibi küçük, lirik parçalardır. Uzun yapıtlar bile bir dramın bölümlerini değil, ardı ardına gelen gösterilerden oluşan bir oyunun sahnelerini anımsatmaktaydı. Schumann’ın Carnaval’ı ya da Liszt’in Annees de Pelerinage’ı gibi peş peşe sıralanan müzikle yapılmış örnekler, bir ressamın taslak defteri gibidir; içinde en yetkin, en parlak lirik ayrıntılar bulunsa da, sanatçı bunlarla organik bir birlik ve bir izlenimin tümünü yaratmak çabasında bulunmamıştır. Senfoninin yerini alan Senfonik Siir yazmaya duyulan eğilim bile, bestecilerin dünyayı organik (örgensel) bir bütün olarak temsil etmekten kaçındıklarını gösterir. Müzikte bu sistem değişikliği, yaratıcının edebiyata ve program müziğine olan eğilimleri ile birlikte gelişmiştir.

Romantik bestecilerin eski müziğe duydukları tarihsel ilginin ve Bach’ın toplumun gözünde yeni baştan yükselmesinin, sonat formu’nun çökmesindeki rolleri pek o kadar önemli değildir. Asıl rolü, toplumsal durumun koşullandırdığı beğeni değişimi oynamıştır.

Romantik dönemde müzik, sadece orta sınıfın malı durumuna gelmiştir. Orkestraların, şatolarla sarayların şölen salonlarından çıkıp orta sınıf tarafından doldurulan konser salonlarına geçmesi gibi, oda müziği de soyluların salonlarından çıkıp, orta sınıfın çalışma odalarına kadar girmiştir. Müzik eğlencelerine giderek daha büyük bir ilgi duymaya başlayan kitleler, daha hafif, daha bütün halinde olan, daha az karmaşık müzik istemişlerdir. Bu talep, bir yandan, daha kısa, daha eğlenceli, daha çeşitli formları gerektirirken, öte yandan müzik yapıtlarının ciddi müzik ve hafif müzik diye ikiye ayrılmasını getirmiştir. Şimdi, toplumun kategorileri arasında ayırım yapılmıyordu. Schubert ve Schuman'ın yapıtlarında böyle bir ayırım kolayca gerçekleşebilir. Chopin ve Liszt'in, toplumun müzik konusunda pek iddialı olmayan kesimi için beste yapmaları, yapıtlarından her birini etkilemiştir. Berlioz ile Wagner'de ise bu durum, toplumla flört etme işine dönüşür. Schubert, neşeli müzik diye bir şey tanımadığını söylerken, kendisini değersiz yapıtlar bestelemiş olma suçuna karşı savunuyor gibidir. Ayrıca romantizmin hüznü dolu egemenliğinden sonra neşeli olmak, yapaylık ve hoppalıkla bir tutuluyordu.

Toplumun beğenisine bu kadar boyun eğmenin yanı sıra, icra sanatında gözle görülür bir uyumsuzluk ve başına buyrukluğa başlamıştı. Kompozisyonlar güçleşmiş, amatörler bundan böyle bu yapıtları seslendiremez olmuşlardı. Beethoven'in bile, geç devirlerinde bestelemiş olduğu piyano ve oda müziği, yalnızca profesyonel sanatçılar tarafından çalınabilen yüksek kültürlü bir toplum için yazılmıştı. Asıl önemlisi, bir yapıtı çalarken karşılaşılan teknik güçlükler artmıştı. Schumann, Chopin ve Liszt, konser salonlarının virtüözleri için müzik yazmaya başlamışlardı. Yapıtlarını yetkin bir biçimde seslendirecek olan kişilerden bekledikleri iki işlev vardır: Seslendirme işinin yalnızca bu işin ustaları tarafından yapılabileceğini kanıtlamak ve bu işe yabancı olanları hata yapmaya yöneltmek. En çarpıcı örneğini Paganini'de gördüğümüz hem virtüöz-hem besteci sanatçılarda ise en önemli amaç, göz alıcı bir üslupla dinleyiciyi şaşırtmaktır.

Fakat gerçek ustalarda teknik zorluk, içten gelme bir güçlüğün ve karmaşıklığın ifadesidir. Amatör ile virtüöz'un, hafif olanla daha güç sayılan müziğin arasında uçurumların açılması, klasik türlerin unutulmasına neden olmuştur. Virtüöz tarafından beste

yapılması, büyük müzik yapıtlarını kaçınılmaz bir şekilde minyatürleştirmiştir. Bravura parçalar oldukça kısa, parlak ve çarpıcıdır. Fakat düşünce ve duyguların yücelmesinden doğan, gerçekte güç ve bireye göre değişen bir üslup, evrensel geçerliliğe sahip, uzun ömürlü formların da sonunun gelmesine neden olmuştur.

Müzik sanatının çeşitli özellikleri arasında bulunan, içeriğinin usa aykırılığı ve ifade araçlarının bağımsızlığı, onun tüm sanatlar içinde en üstün durumda olmasının nedenlerini açıklamaya yeterlidir. “Klasisizm için şiir, en ileri gelen sanat dalıydı; erken romantizm, belli bir ölçüde resim üzerine temellendirilmişti. Geç romantizm ise tümüyle müziğe bağımlıdır. Gautiye için resim en etkin sanat dalıyken, Delacroix için müzik, en derin sanatsal deney kaynağıdır. Bu yeni gelişim, Schopenhauer’in felsefesinde ve Wagner’in mesajında doruk noktasına ulaşır. Romantizm, en büyük zaferini müzik alanında kazanmıştır. Meyerbeer’in, Chopin’in, Liszt’in ve Wagner’in kazandığı ün, tüm Avrupa’ya yayılmış ve en tanınmış şairlerin başarısını gölgede bırakmıştır. Müzik, 19. yüzyılın sonuna dek romantik olarak kalmıştır ve öteki sanatlardan daha katıksız bir biçimde romantik olma özelliğini korumuştur. Bu yüzyılda, sanatın doğası gereği müzik ile romantizmin nasıl iç içe olduğunu belirtmek yeterlidir.”(Hauser,1931:201)

Romantik akımın müziğini, kendinden önceki çağlardan ve kendinden sonraki çağdan ayrı kılan başlıca özellikler şöyle sıralanabilir: Uzun, duygulu cümlelerinin anlatımcı niteliği; uyumlu aralıklara dayalı geniş atlamalar; renkli bir armoniye ve çalgı-lama yapısına önem verme; ritimde özgürlük; biçimde katı kalıplardan arınmışlık; ses paletinin farklılığını duyurabilmek için yeni çalgılar yaratmaya kadar varan arayışlar; tonalitenin, müziğin temel düzeni olarak yayılması. Klasik bestecinin gözettiği denge, oran ve ılımlı yaklaşım, Romantik müzikte abartı, düşlem ve coşkuya dönüşür. Klasik-çinin biçimi özü yönetirken, Romantiğin özü biçime karar verir. (İlyasoğlu,1996:81)

Romantikler, kendilerinden önceki klasik tür ve formları devralmışlar, bazıları üzerinde değişiklik yapmışlardır. Yeni olarak, şiirsel küçük piyano parçalarını, Schubert’in başlattığı sanat şarkılarını, senfonik şiiri ve Wagner’de temsilcisini bulan “Müzikdrama”yı getirmişlerdir. 19. yüzyılın bütün şiirsel eğilimleri, özündeki düşünceyle çalgı müziğine aktarılmıştır.

Romantik armoni, klasik armoniyi, kromatizm, alterasyon, anharmonik ile sürdürerek atonalite 'nin sınırlarına dayandırmıştır. Sekvens tekniği ve kadans izlekleri vb. romantik armoniyi ıştırılmıştır. Kromatik çizginin giriş ve çıkışları, Liszt ve Wagner' olduğu gibi, tona uzak akorlara götürmüş, böylece elde edilen "güvercin boynu renkleri" çeşitli ruhsal durumların ifadelendirilmesini sağlamıştır.

Melodi öylesine önemsenmiştir ki, iki kuşak sonra Richard Strauss bile "Schubert müziğinin incelenmesi" gerektiğini söylemiştir. Melodik çizgiyi belirleyen eski kurallar bir yana atılmış "ruhsal açılımın" ifadelendirilmesi esas sayılmıştır. Tema oluşumu, Schubert'in *Bitmemiş Senfoni*'sinde "tehlike", "sıkıntı", "ateş" gibi olguların anlatımında, aralıkların daraltılması ve kromatik çizginin yinelenmesiyle sağlanmıştır. (Say,1997:342)

Klasik armonide belli bir ton doğrultusunda yol alan müzik, parçanın sonunda yine baştaki temel tona döner. Klasik biçimde en baştaki motifin en sonda yinelenmesine *reexposition* adı verilir. Romantik armonide ise, müziğin dokusu daha yoğundur. Melodik çizgi yoğun ses kitlesinin üstünde havada yüzercesine yol alır. Müzik sona yaklaşır gibi olup birkaç kez yeniden düşlere dalar, ana temadan yeniden uzaklaşır. Kadans, durak noktası, klasik biçimindeki bir yapıt için çok yalın ve belirgindir. Oysa romantik yapıtta akorlar gerilim içinde kadansı oluştururlar ve bir türlü parçanın sonuna, durak noktasına varılamayan bir duygu egemen olur. Klasik besteci yapıtını yazmaya oturmadan biçimini tasarlamış, armonik yapıyı, giriş, gelişme ve durak noktasını belirlemiştir. Romantik besteci için böylesi kalıplar söz konusu olmadığından içinden geldiği gibi dalgalanıp duygularını aktardığı sürece sözünü uzatabilmektedir. Armonik dokuda uyuşumsuz akorlardan kaçınılmaz. Uyuşumsuz sesler kromatik aralıkların yardımıyla dramatik bir anlatım sunar. Tonalite kavramı da genişletilmiştir. Bir tondan diğerine hazırlıksız geçişlere yine dramatik etkinlik uğruna göz yumulur. Majör tonlar yerine minör tonları kullanmak, özellikle büyük senfonilerde, daha gizemli ortam yaratmaktadır. Ayrıca minör tonun içinde kromatik aralıklara ve değişken armoniklere daha kolay yer verilebilmektedir. Önceki dönemden, C.P.E. BACH, HAYDN ve MOZART, minör tonları kullanıp romantizme hazırlık yapan bestecilerdir. 19. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış senfonilerin yüzde yetmiş minör tondadır. (İlyasoğlu,1996:85)

Romantik müziğin sonoritesindeki özellik katıksız, saf sese yöneliştir. Sonoritede tatlı ve huzurlu bir ses yoğunluğu yaratma çabası çalgı ve insan sesinde yeni tını arayışlarına yol açar.

Tempo ve nüans işaretlerini belirten sözcükler de karmaşık ve kalabalık bir şekle döner. Yalın bir allegro temposu yerine, anlaşılamayacağından korkan Romantik sanatçı allegro 'nun ölçüsünü kendisine göre şöyle niteleyebilir: *molto allegro non troppo*. Aynı şekilde gürlük işaretleri de güçlenmiştir. Daha önce basit bir forte ile güçlü çalma öngörülen *ffff* ya da tersine *ppp* gibi abartılı işaretlemelerle yorumcuya yol göstermekte, gürlük ögesinde geniş özgürlük tanıdığını belirtmektedir.

Doğayı ve evreni ancak içten bir müziğin yansıtabileceğini ya da yaşatabileceğini savunan romantikler, doğal seslere yakın tınıları yeğlemişlerdir: ilkel bir korno olan av borusu, şövalyelerin, kalelerin ve av'ın anlatımında; flüt, kırsal tabloların betimlenmesinde ; klarnet ise, ilkçağın çağrıştırılmasında kullanılmıştır.

Romantiklerin evren kavrayışı, materyalizminde etkisiyle “tınısal büyüme” diyebileceğimiz sonuçlar doğurmuştur. Bunun örneğini büyük orkestralarda ve kalabalık korolarda görüyoruz. Berlioz, özlemini duyduğu “dev orkestra”ya yeni tını renkleri katmak için antik çalgıları da sokmuştur. Dinsel ve törensel anlatımlar için tuba ve trombonlar kullanılmıştır.

Romantiklerin tarihsel yaklaşımı da ilginçtir: Önceki dönemlerin müziğine o çağın anlayışıyla bakmamışlar, kendi gözlükleri arkasından değerlendirmek istemişlerdir. Romantiklerin ilgisini özellikle Barok çağ çekmiştir. LİSZT 'in ve BUSONİ' nin BACH uyarlamaları bu yaklaşımın örneklerindedir. Cesar FRANCK, Barok Çağ'ın *Prelüd, Koral ve Füg*'üne öykünerek piyanoda “org tını”sına yaklaşmayı deneyen yapıtlar yazmıştır. (Say,1997:340)

II. ROMANTİZM DÖNEMİ BESTECİLERİNİN HAYATLARI VE ESERLERİ

Carl Maria von WEBER

(1786, Eutin - 1826, Londra)

Alman Romantizminin ünlü temsilcilerinden, besteci, orkestra şefi, virtüöz piyanist Carl Maria von Weber, Romantik Alman operasının kurucusudur. Aslen Avusturyalı bir ailedendir. Weber ailesinden birçok amatör ve profesyonel besteci yetişmiştir. Salzburg’da Michael Haydn, Münih’te von Valesi ve Kalcher’den dersler alan Weber, daha sonra Abbe Vogler’in yanında iki yıl çalışarak öğrenimini tamamlamıştır. Bundan sonra “Aşkın ve Şarabın Gücü” adlı bir opera ve 1800’de temsil edilen “Dilsiz Orman Kızı” adlı bir opera bestelemiş, bunu “Peter Schmoll ve Komşuları” adlı diğer bir opera ile “Lied”ler, piyano ve koro parçaları izlemiştir. Bundan sonra Breslau şehrinde kısa bir süre müzik direktörlüğü yapmış, bu sırada “Rübezahl” adlı operasını da temsil ettirmiştir. 1813-1816 yıllarında Prag’da opera orkestrasını yönetmiş, önemli eseri “Abu Hasan”ı sahnelemiştir. Ayrıca, şair Körner’in şiirlerini, bir piyano, bir fagot konçertosunu, “Savaş ve Zafer” adlı kantatını, klarnetli beşli ve piyano sonatlarını bestelemiştir. 1816’da Dresden Saray Orkestrası yöneticisi olan Weber bu görevde on yıl kalmış, 1821 yılında Berlin’de yeni tiyatro binasında ünlü yapıtı “Freischütz” operası oynanmış, iki yıl sonra Viyana’da, “Euryanthe”, 1826’da Londra’da “Oberon” temsil edilmiştir. Besteci tekrar vatanına dönememiş, Londra’da ölmüştür. Weber’in doğumu bütün sanat biçimlerinde romantik kıpırdanmalara rastlar. Sanatçı müzikte romantizmin başarılı bir temsilcisi olmuş, “Freischütz” gibi üstün bir yapıt yaratmıştır. “Lied”lerindeki zarafet ve piyano yapıtlarındaki güzellik Weber’in başlıca özelliklerindedir. Piyano yapıtları arasında “Konçerto Bölümü” ve çoğu kere orkestraya uygulanmış biçimde çalınan “Dansa Çağrı” adlı büyük vals, klarnet için konçertoları bestecinin bu yolda pek sevilen ve bilinen yaratıdır.

Ludwig SPOHR

(1784, Brunwick – 1859, Kassel)

Alman besteci ve kemancı Spohr müzisyen bir aileden gelmektedir. 1813'te Viyana Operası direktörlüğüne atanmış ve başarıyla bu görevi sürdürmüştür. Beethoven ile dost olmuş ve büyük bestecinin eserleri üzerinde derin etkiler bırakmıştır. 1822'de Almanya'ya giden Spohr, Kassel Prensi'nin kappellmeisterliğine getirilmiştir. 1823 yılında tamamladığı "Jessonda" adlı operası eğlenceli sahneleriyle dinleyenler tarafından çok beğenilmiştir. "Das Jüngsty Gericht" (1812), "Die Letzten Dinge" (1825) ve diğer oratoryoları İngiltere'de büyük bir ilgiyle karşılanmış ve bestecinin dünyada tanınmasını sağlamıştır. Çok verimli bir besteci olan Spohr'un eserleri arasında 11 opera, 10 senfoni, 15 keman konçertosu, 34 yaylı sazlar kuvarteti, nefesli çalgılar için oda müziği eserleri ve çok sayıda dinsel müzik parçası bulunmaktadır.

Franz SCHUBERT

(1797, Viyana – 1828, Viyana)

1797 yılında Viyana yakınlarındaki Lichtendhal'da doğan Franz Schubert, erken başlayan müzik yeteneğini, önce babasından almış olduğu temel müzik bilgileri ile, daha sonra krallık korosuna şarkıcı yetiştiren Konvikt Okulu'nda geliştirmiştir. Burada, okul orkestrasında çalışarak, Haydn, Mozart ve Beethoven'in ünlü eserleriyle tanışmış, koroda ise, çalışmalarını vokal kültürünün zengin gelenekleriyle, ifade araçlarını öğrenmesi için temel olmuştur. Bu sırada yaratıcılık faaliyeti başlamıştır. Konvikt'i terkettikten sonra Schubert, ailesinin ısrarıyla babasının okulunda görevlendirilmiştir ve aynı zamanda bestecilik üzerine çalışmıştır. Onun hızlı gelişen yeteneği, olağanüstü verimliliği ile pek çok senfoni, kuvartet, piyano sonatı ve operalar yazmasına imkan sağlamıştır. 18 yaşında iken (1815), bir yıl içinde 150 şarkı yazar. Onların arasında Goethe'nin metinleri üzerine yazdığı "Grethen Çıkrıkta", "Ormanlar Kralı" gibi vokal romantik liriklerin şaheserleri vardır. Schubert'in yaratıcılık mirası evrenseldir. 32 yılı bile bulmayan kısa yaşamında müzik sanatının bütün dallarında eserler vermiş, 9 senfoni (bunların arasında ünlü "Bitmemiş 8. Senfoni" ve "Büyük Do Majör 9. Senfoni"), piyano için eserler, çeşitli çalgılar için oda müziği yapıtları, operalar, missalar, 600 liedden oluşan

1000 kadar eser yazmıştır. Ama bestecinin müzik tarihindeki önemi, yazdığı eserlerinin sayısında değildir. Schubert'in müziğinin tarihsel önemi, onun yüksek sanatsal değerinde, derin ve yenilik dolu içeriğinde, etki gücünde, dürüstlüğündedir. Şimdiye kadar dinleyiciyi büyüleyen de budur.

Robert SCHUMANN

(1810, Zwickau – 1856, Endenich)

Alman besteci Robert Schumann, sekiz yaşındayken orgcu Johann Gottfried Kuntzch'dan ders almış, 1828 yılında Leipzig Üniversitesi'ne hukuk öğrencisi olarak girmiş, bir yandan da Friedrich Wieck'in piyano öğrencisi olmuştur. Heinrich Dorn'dan kompozisyon dersleri alan Schumann, hukuk öğrenimini yarıda bırakmış, kendisini müziğe adanmıştır. Müzikle ilgili köhne görüşlerle savaşmak ve yeni müziği savunmak amacıyla 1833'te "Davidsbündler" derneğini kurmuş ve "Neue Zeitschrift für Musik" dergisini yayınlamaya başlamıştır. Wieck'in kızı Clara ile aralarında aşk serüveni başlamış, Wieck'in karşı koyması nedeniyle Clara ile ancak 1840'da evlenebilmiştir. Tutulduğu ruh hastalığı gitgide artan Robert Schumann, 1854 yılında intihara teşebbüs etmiş, daha sonra kendi isteği üzerine akıl hastanesine yatırılmıştır. İki yıl sonra orada ölmüştür.

Gioacchino ROSSİNİ

(1792, Pesaro – 1868, Paris)

Ünlü İtalyan besteci Rossini, 19. yüzyılda yaşadığı halde, 18. yüzyıl İtalyan operası geleneklerini sürdürerek, yüzeysel, hafif, eğlendirici müzikler yapmıştır. Rossini'nin kasaba orkestrasında çalışan babası, 1796'da siyasal çatışmalarda, Fransız Devrimi'nden yana olduğu için tutuklanmıştı. Annesi şarkıcı idi. Küçük Rossini önce klavsen, daha sonra şan dersleri alarak kısa zamanda yetişmiş ve kilisede solistlik yapmaya başlamıştır. 13 yaşındayken iyi bir şarkıcı olan ve babasının yanında korno çalan sanatçı, kendisini sadece opera yazmaya yönlendirmiştir. 1813 yılında "Tancredi" operasıyla ilk büyük başarısını kazanmış, "Cezayir'de bir İtalyan Kızı" operasıyla ünü daha da yayılmıştır. Paris'deyken Theatre des Italiens'in yönetmeni olması istenmiş ve bu göreve baş-

layarak, Paris'e yerleşmiştir. Rossini'nin çabasıyla Fransız operası, daha çok konuya yönelen bir yeniliği benimseyip gelişme imkanını elde etmiştir. Onun, Fransa'da böylesine bir yeniliği oluşturan eserleri şunlardır: "Maomto II" (Fatih Sultan Mehmet), "Mosein Egitto", "Le Comte Ory". Besteci, 1829 yılında en son ve en büyük eseri olan "Wilhelm Tell" operasıyla Paris'de görülmemiş bir heyecan yaratmıştır. Fransız operasında, ön planda yabancı etkenlerin yardımıyla olgunlaşan bu yenilik, daha başlangıçta tam ve eksiksiz bir beceriye bu eserle imkan sağlamıştır. Gerçek bir opera bestecisi olan Rossini'nin eserleri arasında 39 opera, 6 kantat, dini müzikler ve çok sayıda enstrümantal müzik bulunmaktadır.

Schumann'ın müziği romantik yüzyılın başlıca simgelerindedir. Yapıtları duygu ve anlatım derinliği ile seçkinleşir. Schumann'ın yaratıcılık mirasındaki temel noktayı, piyano yapıtları ve liedleri alır, ama besteci senfonik müzik alanında da değerli eserler bırakmıştır. Bestecinin başlıca eserleri arasında piyano için "Carnaval", "Kinderszenen-Çocuk Sahneleri", "Etudes Symphoniques", "Kreisleriana", "Do Majör Fantezi", piyano konçertosu, keman konçertosu, viyolonsel konçertosu, 4 senfoni, uvertürler, nefesli çalgılar için eserler ve şarkı dizileri bulunmaktadır. Yapıtları Alman romantik senfonizminin gelişiminde büyük bir rol oynayan Schumann'ı, Çaykovski "Beethovenden sonra Alman okulunun en mükemmel senfonisti" olarak değerlendirmiştir.

Hector BERLIOZ

(1803, La Cote Saint André – 1869, Paris)

Hector Berlioz, Fransız besteci, progresif romantizmin yaratıcısıdır. Ailesi tarafından tıp öğrenimi için Paris'e gönderilmişse de, 22 yaşında konservatuvara başlamış, aynı yıl ilk yapıtı olan "Dua"yı bestelemiş, kısa bir süre sonra okulu bırakarak hayatını kazanmak için türlü işlerde çalışmıştır. 1828'de "Waverley" adlı konser uvertürüyle sanat çevrelerinin dikkatini çekmiştir. 1830'da tamamladığı "Fantastik Senfoni" ile müzikte yeni bir tarzın doğuşunu haber vermiş, üstün yeteneğini kanıtlamıştır. Aynı yıl tekrar konservatuvara dönerek "Sardanapale" adlı kantatı ile Roma Ödülü'nü kazanmış, İtalya'dan "Kral Lear" ve "Fantastik Senfoni"nin devamı olan "Lélio ou le retour a la vie - Lélio yahut hayata dönüş" adlı iki büyük yapıtla dönmüştür.

Berlioz, sanat çalışmalar yanında, önce “Gazette Musicale de Paris”, daha sonra “Journal des Dbats”daki yazılarıyla mzık eleştirmeni olarak da tanınmıştır. 1839 yılında konservatuvara ğretmen olarak atanmış, 1852’den sonra aynı okulun kütüphane-cisi olmuş, 1856’da Fransız Akademisi yeliğine seçilmiştir.

20. yüzyıl müziğine yn verenlerden biri de Berlioz’dur. Genç yaşından itibaren özellikle Gluck ve Beethoven’e büyük sevgi ve hayranlıkla bağlanmış, romantizmin etkisinde kalmış, geniş hayal gücü, onu yeni biçimlere yöneltmiştir. Bunların en önem-lisi “programlı mzık” denilen türdür. Ayrıca, fikirlerini anlatım amacıyla, değişik yn-temler aramaktan çekinmemiş, zengin çalgı topluluklarıyla modern orkestralamanın kurucusu olmuştur. Bu alandaki görüşlerini “Trait d’Instrumentation” adlı kitabında belirtmiştir. İyi bir yazar olan Berlioz, ağının sanat ve mzık yaşamı çevresinde değerli bilgiler veren bazı kitaplar yazmıştır. Anıları iki cilt halinde ölümünden sonra yayımlanmıştır. Adı geçenlerden başka, diğer önemli yapıtları şunlardır: “Harold en Italie” (1834), “Benvenuto Cellini” adlı opera, aynı yapıt için “Roma Karnavalı” adlı uvertür (1838), “Romeo et Juliette” adlı senfoni (1839), “La Damnation de Faust” adlı dramatik efsane (1846), “İsa’nın çocukluğu” adlı oratoryo triolojisi (1854), “Batrice et Bndict” adlı komik opera (1862), “Les Troyens” adlı iki operalık dizi (1863), “Kor-san” senfonik uvertürü.

Richard WAGNER

(1813, Leipzig – 1883, Venedik)

Alman besteci Richard Wagner, Avrupa mzık sanatının gelişimine büyük etkisi olan dev bestecilerdendir. Richard Wagner, dahi besteci, orkestra şefi Berlioz’la birlikte ağdaş şeflik sanatının kurucusu, şair, eleştirmen ve müzikal tiyatrunun kuramcısı olmuştur. Yaratıcılığının felsefi derinliği nedeniyle, onu yalnız Beethoven’ın yaratıcılığıyla kıyaslamak mümkündür. Eğer Beethoven kendi yaratıcılığında, müzikte klasisizmin bütün başarılarını sonuçlandırmış ve yeni sanatsal akıma Romantizm’e yol amışsa, Wagner da kendi yaratıcılığında Romantizm’in bütün başarılarını sonuçlandırıp, yeni sanatsal akıma Modernizm’e yol açmıştır.

Babası genç yaşta öldüğü için üvey babası tarafından büyütülmüş olan Wagner, tiyatro ve müzik ortamı içinde yetişmiştir. Üvet babası, ailenin eski dostu, tiyatro sanatçısı, ressam ve şair Ludwig Geyer idi. İlk zamanlar edebiyata yönelmiş olan Wagner'in müziğe ilgisi daha sonra Dresden'de ortaya çıkmıştır. Bu eğilimin doğmasında Weber operalarının ve Beethoven senfonilerinin büyük etkisi olmuştur. 1827-1831 yıllarında Leipzig'de Gottlieb Müiler'den teori, Thomas kantoru Theodor Weinling'den kompozisyon dersleri almaya başlamış, çok geçmeden "Düğün" adlı bir opera denemesi yazmıştır. Ayrıca bir piyano sonatı, bir yaylı sazlar kuvarteti ve bir uvertür, Goethe'nin "Faust"una yedi kompozisyon ve bir senfoni "Do Majör" (1883) ilk verimleri arasındadır. Bunlardan sonra "Periler" ve "Aşk Yasağı" operalarını yazmıştır. Riga'da saray orkestrasını yönetirken dolandırıcılıkla suçlanmış, karısı Minna Planer ile Paris'e kaçmış, burada yoksullukla savaşmıştır. Paris'te "Rienzi" operasını, vatanına genel af üzerinde dönüşünde de "Der Fliegende Hollaender – Uçan Hollandalı"yı tamamlamıştır. 1842-1849 yıllarında Dresden Saray Orkestrası yöneticiliğini yapmış, "Tannhaeuse" ve "Lohengrin" gibi ilk kişisel stilini yansıtan sahne eserlerini yazmıştır. 1848-1849 yıllarında Almanya'da siyasal akımlara karışmış, sosyalist hareketinde İsviçre'ye kaçmak zorunda kalmıştır. Zürih'e yerleşerek ünlü yazılarını, "Sanat ve Devrim", "Geleceğin Sanat Eseri", "Sanat ve İklim", "Opera ve Dram"ı yayınlamıştır. Zürih'te arkadaşı Otto Wesendonck'un evinde dört yıl kalmış, bu yıllar boyunca arkadaşının eşi Mathilde Wesendonck ile yaşadığı büyük aşk sonucu, ünlü dramı "Tristan ve Isolde"yi yazmıştır. Bir yandan da "Der Ring des Nibelungen"ın metnini, "Siegfried" operasının ikinci perdesine kadar tamamlamıştır. Politika yaşamındaki geçmişi unutulmuş, vatanına dönmüş, 1861'de Viyana'ya giderek "Lohengrin"i sahnelemiştir. 1864'te Stuttgart'ta umutsuz bir durumdayken genç Bavyera Kralı II. Ludwig'in gönderdiği bir görevli Kralı adına kendisini Münih'e çağırtmıştır. Wagner hayranı Kral, besteciye istediği yardımı yapmış, böylece sanat tasarımlarını gerçekleştirmek olanağını bulmuştur. 1865'te Münih Saray Tiyatrosu'nda oynanan "Tristan ve Isolde" büyük bir başarı kazanmış, 1866'da "Tannhaeuser", 1867'de "Lohengrin", 1868'de "Meistersinger von Nürnberg", 1869'da "Rheingold", 1870'de "Walküre" bu büyük başarı dizisini sürdürmüştür. Bu arada Hans von Büllow'un karısı, Franz Liszt'in kızı Cosima ile evlenmiştir. 1872'de Bayreuth şehrinde festival temsilleri için bir tiyatro binasının, bu en büyük projesinin temelleri atılmış,

binanın açılışı Beethoven'ın Wagner tarafından yönetilen "Dokuzuncu Senfoni"si ile yapılmıştır. Dram alanındaki düşünce ve ideallerini son yapıtı "Parsifal" ile noktalamış, yapıtın ilk temsilinden sonra altı ay yaşamış, bir kalp krizi sonucunda ölmüştür. Ölümünden beş gün sonra büyük bir törenle Bayreuth'da Wahnfried adlı evinin bahçesine gömülmüştür.

Wagner, "müzikli dram" adını verdiği sahne yapıtları yaratarak lirik dram sanatının yetkinliği uğruna savaşımıştır. Sanatçıya göre bu gelişim "Gesamtkunstwerk – Topyekün Sahne Eseri"nin yaratılmasıyla; yani şiir, müzik, resim, mimari ve heykel sanatının bir arada toplanmasıyla gerçekleşebilirdi. Bu düşünüşün olgun örneklerini "Ring des Nibelungen"de ve "Parsifal"de görüyoruz. "Halka seslenen konuların kahramanlık ve din efsanelerinden seçilmesi, halkın ruh ve ahlak kalkınmasını sağlar" diyerek eski Yunan trajedilerini örnek gösteren Wagner, bu yoldaki hedefini de açıklamıştır. Yapıtlarında özellikle orkestra renklerinin anlamı ve orkestra dili üzerinde durmuştur. Melodi bakımından en büyük yeniliği daha önce bazı besteciler tarafından kullanılmış olmakla beraber ilk defa kendisi tarafından geliştirilen "Melodik an – Leitmotiv"dır. "Melodik an" belirli bir motif olup dramdaki kişileri, olay ve sembolleri anlatır, dinleyiciye olayla ilgili bir kişi veya olayın kendisi hatırlatılmış olur. Wagner, bütün operalarının Alman edebiyatında seçkin ve kendine özgü bir yer tutan metinlerini bizzat yazmıştır.

Johannes BRAHMS

(1833, Hamburg – 1887, Viyana)

1853 yılında R.Schumann "Yeni Yollar" başlıklı son makalesinde, Brahms'ın yeteneğinin özgünlüğüne hayranlığını belirterek genç bestecinin mükemmel bir üstad ve zamanının ruhunu ideal biçimde ifade edebilecek bir besteci olduğunu söylemiş ve Brahms'ı müzik dünyasına tanıtmıştır. Brahms, 19. yüzyıl Alman romantizminin (Post-romantizm) en görkemli bestecilerindendir.

7 Mayıs 1833 yılında Hamburg'da doğmuştur. Müziğe büyük ilgiyle bağlanarak ilk derslerini babasından almış, daha sonraları tanınmış öğretmen Eduard Mark-

sen'in yanında öğrenimine devam etmiştir. Sanat yaşamına piyanist olarak atılmış, çağının büyük bestecisi R.Schumann'a hayranlıkla bağlanmıştır. 1862 yılında gittiği Viyana, onun ikinci vatani olmuş ve 1897 yılında burada ölmüştür.

Brahms en önemli eserlerini Viyana'da yazmıştır. Operanın dışında, müziğin çeşitli dallarında eserler vermiş, ama sanatının asıl alanı senfoni ve oda müziği olmuştur. J. Brahms'ın senfonileri Brahms, Beethoven'den sonraki dönemin, 19. yüzyılın ikinci yarısının Alman senfonizminin doruk noktasıdır. Besteci bütün senfonilerini yaratıcılığının son döneminde yazmıştır (1870 - 1880). Brahms, senfonilerinde klasik biçimlere bağlı kalarak, dört bölümlü senfonik yapıtlar bestelemiştir. Onun yaratıcılık stilinde, klasik ve romantik eğiliminin sentezi görülür. Brahms romantik duygularının aşırılığını sanki klasik biçimin demir çemberiyle tutmuştur. Buna en güzel örnek Dördüncü Senfoni'sidir.

Eserleri arasında “Akademik Tören Uvertürü”, “Trajik Uvertür”, “Haydn’ın Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler”, “Alman Requiem”, keman konçertosu, iki piyano konçertosu, keman ve viyolonsel için bir konçerto, 5 yaylı çalgılar dördlüsü, 3 piyanolu kvartet, bir piyanolu kentet, 2 yaylı çalgılar seksteti, klarnetli beşli ve çeşitli enstrümanlar için çok sayıda oda müziği yapıtları bulunmaktadır.

Camille SAİNT-SAENS

(1835, Paris – 1921, Cezayir)

Paris'de doğan Saint-Saens, piyanoya beş yaşında başlamış ve onbir yaşındayken Paris'in ünlü Heyel Salonu'nda Mozart ve Beethoven'ın konçertolarını seslendirmiştir. Paris Konservatuarı'na girerek kompozisyon ve org öğrenimi görmüştür. Onsekiz yaşındayken bestelediği ilk senfonisi aynı yıl seslendirilmiştir.

Saint-Saens, bütün müzik türlerinde eserler yazmıştır. "Samson ve Dalila" operasıyla birlikte, bu türde 12 yapıtı vardır. Bundan başka 3 senfoni, 5 piyano konçertosu, 3 keman konçertosu, 2 viyolonsel konçertosu, "Gavotte" ve “Hayvanlar Karnavalı" adlı

bale müziği, keman ve orkestra için "Introduction et Rondo Capriccioso", "Requiem" ve oda müziği eserleri bestelemiştir.

Saint-Saens'in, Fransız müziğinde önemli bir yeri olmasına karşın, yapıtlarının derinliği olmadığı gerekçesiyle tartışılan bir bestecidir. Dolgun tınılarıyla iyi bir orkestrasyoncu olarak kendini göstermiş, ancak üslubundaki yalınlık, açıklık ve yumuşaklık Almanya'da sert biçimde eleştirilmiştir.

Tipik bir Paris'li sanatçı yaşamı sürdüren Saint-Saens, edebiyat, felsefe ve astronomiyle ilgilenmiş, müzik konusunda çok sayıda inceleme yazmıştır. Ayrıca döneminin iyi bir suluboya ressamı olarak tanınmıştır.

PROBLEM CÜMLESİ

Romantizm dönemi bestecilerin eserlerinde nefesli ve vurmali çalgılar ne şekilde kullanılmıştır?

ALT PROBLEMLER

Romantizm dönemi bestecilerin eserlerinde nefesli çalgılar ne şekilde kullanılmıştır?

Romantizm dönemi bestecilerin eserlerinde vurmali çalgılar ne şekilde kullanılmıştır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Romantik dönemi; bestecilerin eserlerinde nefesli ve vurmali çalgıları farklı kullandıkları bir dönemdir. Bu araştırmada bestecilerin, nefesli ve vurmali çalgıları romantik dönemde ne şekilde kullandıkları, dönem içerisinde nefesli ve vurmali çalgıların nasıl bir gelişim gösterdiği, solo yazılmış eserlerde bestecilerin özellikle o enstrümanları seçmesinin nedenlerini ortaya konulmak istenmiştir. Araştırmamız bu değerlerin ortaya konulması ile günümüz müzisyenlerin eserleri seslendirirken nelere dikkat etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

SAYILTILAR

Bu araştırma; şu temel sayılıtlara dayanmaktadır.

Seçilen araştırma yöntemi araştırmanın amacına, konusuna ve problem çözümüne uygundur.

Araştırmanın örnekleme evreni temsil eder niteliktedir.

Veri toplamak için kullanılan araç ve teknikler, araştırma için gerekli verileri sağlayabilir niteliktedir.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırma ;

Romantizm dönemi müziği ile,

Romantizm dönemi bestecilerinin hayatları, eserleri ve müzik fikirleri ile ilgili ulaşılabilen kaynaklar ile,

Bestecilerin eserlerinde, nefesli ve vurmali çalgıları ne şekilde kullandıkları ile,

Bestecilerin bazı eserlerinden örnekler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

I. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada Romantizm dönemi bestecilerin eserlerinde nefesli ve vurmali çalgılar ne şekilde kullandıklarının ortaya konulması amacı ile, tarama modeli çerçevesinde betimleme (survey) yöntemi kullanılmıştır. “Survey yöntemi; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduklarını betimlemeye çalışan incelemelerdir” (Kaptan,1995:95). Araştırmada, bu yöntemle mevcut durum aynen yansıtılmasına çalışılmaktadır.

II. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, Romantizm dönemi Bakınız Ek-A bestecilerinin eserleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise evrenin tamamı ulaşılabilir ve incelenebilir olduğundan, evrenin tamamından oluşmaktadır.

III. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler ; kaynak taraması, ve analiz (tartım, form, armoni yönünden) yoluyla elde edilmiş olup gerekli durumlarda ilgililerin görüşlerine başvurulmuş, ilgili müzikleri dinleme yoluna gidilmiştir.

IV. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMU

Elde edilen veriler, kaynakçada da belirtilen form, armoni ve tartımsal analiz ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra çö-

zümleme esnasında ilgili ve yetkili kişilerden görüş alınmış, daha önce yapılan kuartet analizine yönelik bilimsel araştırmalar da incelenerek verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması sağlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE BULGULARIN YORUMLANMASI

I. ROMANTİZM DÖNEMİ BESTECİLERİNİN ESERLERİNDEKİ NEFESLİ VE VURMALI ÇALGILAR

19. yüzyıl, Avrupa müzik tarihinde romantizm yüzyılı olarak bilinmektedir. Romantizm akımı, meşhur Fransız ihtilalinin gayesini güden ve bundan ilham alan halk tabakasının feodalizme karşı mücadelesinden ve bu mücadele sonunun hayal kırıklığıyla bitmesinden etkilenerek ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı romantik eserlerde hem hayata küsme, yalnızlık ve etraftaki hayattan hoşnutsuzluk, hem de devrim ihtirası, kahramanlık çağrıları gibi ana temaların birlikte işlendiği bir gerçek yatmaktadır.

İlk romantik bestecilerin eserlerinde vatan sevgisi, demokrasi gibi konuların ağır bastığını, açık bir şekilde sıradan halkın yaşamına, ulusal kültürüne, geçmiş tarihine ve folkloruna olan merakın artması ve derin bir şekilde bu temaların işlendiğini görmek mümkündür. Eserlerdeki bir başka özellik ise romantiklerin konuları şiirsel, görsel ve renkli ifade etmeleridir. Bununla birlikte romantik besteciler insanın psikolojisini, iç dünyasını, yaşadığı dünyayı sorgulamada başarılı bir uyum içinde müzik aletleriyle aktarmaya çalışmışlardır.

Romantik besteciler senfonik orkestraya nefesli ve vurmali müzik aletlerini katarak yeni bir dünya yaratmışlardır. Bu müzik aletlerinin daha önceden var olmasına rağmen, romantikler dönemin özelliklerini taşıyan değişik ses tonlarını ortaya çıkararak mükemmel bir uyum, hoş bir ahenk yakalamayı başarmışlardır. Klasik dönemin bütün geleneklerini taşımakla beraber, bu mükemmeliyeti romantizm özellikleriyle pekiştirerek müzik dünyasında yeni çığır açmışlardır. Klasik dönemin özelliklerini alarak romantikler Beethoven'ın tutti'sini o zamana kadar görülmemiş bir güce eriştirerek, forte ve

piyano arasındaki kontrastı keskinleştirmişlerdir. Böylece orkestraya yeni müzik çalgıları kazandırarak, başka bir deyişle orkestranın vazgeçilmez temelini oluşturmuşlardır.

Klasik Beethoven orkestrası dört Fransız kornosu, üç trombon ve timpani gibi müzik aletlerine sahipti. Romantikler bu bileşimi temel olarak almışlar ve hiç çekinmeden bunlar üzerinde yeni deneyler yapmaya çalışmışlardır. Onlar kendi deneylerinde küçük flüt (pikolo), İngiliz kornosu (korangle), küçük klarnet (pikolo klarnet), bas klarnet, kontra fagot gibi bütün nefesli ve vurmali çalgıları kullanmayı denemişlerdir. Trompetlere yardımcı olarak iki de kromatik kornet eşlik etmektedir. 19. yüzyılın ortalarında orkestraya tuba girmiştir. Böylece, romantik besteciler büyük çağdaş orkestra grubunu oluşturmuşlardır. Berlioz ve Wagner nefesli müzik aletlerinin sayısını çoğaltarak, onları büyük senfoni orkestrası grubunda muhteşem bir konuma getirdiyse de, bunları izleyen sonraki besteciler, her şeye rağmen klasik dönem orkestra temelinden vazgeçmemişlerdir. Ancak Berlioz ve Wagner gibi yenilikçilerin etkisi 19. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.

Schubert, Hoffmann, Weber, Spohr ve Rossini ilk romantik besteciler olarak bilinmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında bunları Chopin, Mendelssohn, Schumann, Wagner, Liszt, Berlioz, Meyerbeer gibi romantik besteciler izlemiştir. Brahms, Bruckner, Franck, R. Strauss ve Wolf'un müziklerinde ise romantizm özelliklerinin bozulmaya başladığını görmek mümkündür. Müzik dalındaki bu yenilik, kuşkusuz Batı Avrupa ülkelerindeki yorumcuların tesiri altında ortaya çıkmıştır.

19. yüzyılda nefesli çalgılar yapı bakımından büyük değişikliklere uğramıştır. Örneğin, kromatik bakır nefesliler ve tahta nefesliler mükemmelleştirilmiş ve sonuç olarak o zamana kadar hiç görülmemiş nefesli ve vurmali çalgılar meydana çıkmıştır.

Nefesli çalgıların teknik ve yapı bakımından gelişmesi ve repertuvarlarının zenginleşmesinde Alman besteci Carl Maria von Weber'in (1786-1826) katkısı büyüktür. Weber, müzik tarihinde ilk önce romantik Alman operasının yaratıcısı olarak bilinmektedir. Bestecinin enstrümanlar üzerindeki yaratıcılığı renkli ve açık bir romantik piyesin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunların içinde tek başlarına çalınan klarnet,

fagot ve Fransız kornosunun önemi büyüktür. Bu çalgılar orkestranın çok renkli, şairane olmasını sağlayan baş çalgılardır.

Weber'in opera orkestrasında kullandığı nefesli çalgılar o bilinen özgünlüğe sahip olmuşlardır. Eserde bir an için parlayıp kaybolan ateşi, korkunç hayaleti, yabani fırtınayı, alevlenen ateşi en ince ayrıntısına kadar aktarma görevindeydiler.

Klarnet, Weber'in çok ilgisini çekmiştir. Bu çalgının kendine özgü ve özel ses rengi olduğunu ilk Weber fark etmiştir. Daha önce klarnet besteciler tarafından kullanılmasına rağmen Weber, bu enstrümanın belirgin özelliklerini keşfetmiş ve bariz bir şekilde kullanmayı başarmıştır. Örneğin, "Der Freischütz" operasında Weber klarnetin pes seslerini kara avcı Samuel'i tasvir etmede kullanmıştır. Aslında opera müziğinde, belirli bir enstrümanın ses tonuyla bir karakteri canlandırmak ilk kez Weber'in girişimi olmuştur.(Bakınız Ek-A)

Nefesli çalgıların ifade olanaklarını keşfetmeye yönelik yoğun ilgi Weber'in diğer eserlerinde de görülmektedir. Örneğin, Weber'in "Oberon" operasında fırtına sonrasında bulutların içinden çıkan güneşi temsilen, besteci ışıltılı trompet sesini kullanmaktadır. (Bakınız Ek-B)

Bunun dışında yukarıda belirtildiği gibi Weber, nefesli çalgıların uç ses perdelelerini kullanmaktan kaçınmamıştır. Mesela "Euryanthe" operasında, çölde yalnız bırakılan Euryanthe'yi anlatan sahnede besteci solo fagota en büyük görevi vermiştir. Çalgının özel tonu, besteciye bu monologda yalnız bırakılan insanın derin üzüntü ve yalvarışını tasvir etmesinde yardımcı olmuştur (Bakınız Ek-C).

Weber'in orkestrasyonda nefesli çalgıları harikulade bir şekilde kullanması 19. yüzyılın senfonik müziğine belirgin bir etki yapmıştır. 19. yüzyıl solo çalgı müziğinin gelişmesinde, Weber'in klarnet, fagot ve Fransız kornosu için yazdığı konçertolar da önemli bir rol oynamıştır. Bestecinin yapıtları arasında nefesli çalgılar için yazdığı eserler önemli bir yere sahiptir. Weber'in çoğunu 1811 yılında yazdığı nefesli çalgı konçertoları onun erken dönem yaratılarına aittir. 1810-1813 yıllarında Weber birçok konser

vermiştir. Sırasıyla Mannheim, Darmstadt, Frankfurt, Münih, Berlin ve diğer şehirlerde piyanist ve opera şefi olarak sahneye çıkmış, başarılı konserler gerçekleştirmiştir. Örneğin, besteci 1811 yılında Abu Hasan operasının sahnelendiği Münih'e gelmiştir. Weber, seyircinin önceden ilgisini çekmek için 5 Nisan'da kendi eserlerinden oluşan bir konser vermiştir. Orada, zamanın ünlü klarnetçisi saray kapellasının solisti Henrich Berman'ın seslendirdiği klarnet ve orkestra için konçertino olağanüstü bir başarı kazanmıştır. Bu müzisyenin müthiş virtüozitesi, ince nüansları ve ses rengi, eserin başarısında etkili olmuştur. Weber solistin virtüozluğuna hayran kalmıştır. Bu konser besteci ile yorumcunun arasındaki sıkı dostluğun temelini atmış ve klarnet için birçok güzel eserin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Abu Hasan operasının prömiyeri, beklenildiği gibi çok sıcak karşılanmıştır.

Bavyera kurfürstü'nün (vali) isteği üzerine, Weber klarnet ve orkestra için iki konçerto yazmıştır. Birincisi, fa minör 17 Mayıs'ta tamamlanmış ve Henrich Berman tarafından büyük bir başarıyla 13 Haziran'da yorumlanmıştır. İkincisi, mi bemol majör, 17 Haziran'da bitirilmiş ve ilk kez 7 Ağustos'ta seslendirilmiştir. Böylece, kısa bir süre içinde günümüze kadar klasik repertuarı oluşturan "altın hazinesinin" iki müthiş klarnet konçertosu ortaya çıkmıştır. Özellikle ikinci konçertoda klarnetin teknik özellikleri ve ses rengi çok kapsamlı olarak, gerçek bir romantik zenginlikle kullanılmıştır. Büyük bir ihtimalle, Henrich Berman besteciye o zamanın klarnetinin içinde sakladığı birçok sırrı aktarmayı başarmıştır.

Konçerto üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm – sonat Allegrosu (Bakınız Ek-D). Müzikalite açısından ikinci bölüm olan "Romans" olağanüstüdür. Bu bölümün doruk noktası olan orta epizot, parlak bir opera reçitativi gibidir. Uç kısımları yoğun moral bozukluğu ve sakin hareketi ile fark edilmektedir. Rondo biçimindeki Final ise, o dönemin müziğinde çok yaygın olan parlak bir konçerto Polonezi temposundadır. Nakarat çok ince ve iyi bir şekilde senkronize edilmiştir. Dört epizot da çok renklidir ve karakter bakımından ayırt edilir. Konçerto virtüöz klarnet pasajları ile sona erer.

Çok sevdiği bu enstrüman için Weber iki konçertodan önce klarnet ve piyano için si bemol majör (1811) varyasyonlar yazmış ve bunları Berman'a adamıştır.

1816'da, zamanın ünlü icracısı ve bu çalgının yapı geliştiricisi olan İ.S.Hermstedt'e armağan ettiği klarnet ve piyano için mi bemol majör düeti yazmıştır. Klarnet ve yaylı sazlar dörtlüsü için yazdığı mi bemol majör kentet ise 1815 yılına aittir.

Weber'in fagot için yazdığı iki eser, fa majör konçerto (1811) ve Andante ile Macar Rondosu (1813), fagot icracılığının gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Bu eserlerde fagota geniş bir romantizm yüklenmiş, enstrümanın en pes sesleri kullanılmıştır; staccato ve legato olarak icra edilen virtüöz pasajları müziğe parlaklık kazandırmaktadır.

Fagot ve orkestra için yazılmış fa majör konçerto üç bölümden oluşmaktadır. Canlı ve coşkulu birinci bölümün ikili ekspozisyonu vardır. Ana kısım belirgin bir marş havasını taşımaktadır. İkinci kısım klasik bir Adagio'dur. Fagotun acele etmeden akan melodisi orta kısımda müziğe dramatik monolog havasını kazandıran çok sayıdaki figürasyon zenginliği ile doludur. Rondo tarzında yazılan final ateşli ve canlı mizah ile doludur.

Weber'in en zor eserlerinden biri Fransız kornosu ve orkestra için mi minor konçertinosudur (1815). Günümüzde bile çok az kornocu bu eseri hatasız seslendirebilir. Çalgının virtüöz ve tasvir imkanları burada çok kapsamlı bir şekilde kullanılmıştır. Konçertino tek bölümden oluşur. Orkestranın giriş akorlarından sonra Fransız kornosunun geniş soluklu şarkı teması duyulmakta ve daha sonraki çeşitli varyasyonlar bunun üzerine kurulmaktadır. Adagio, solistin kadansıdır. Burada besteci o dönemde çok popüler olan bir teknik kullanmaktadır; müzisyen aynı anda iki ses çıkarır –birini korno ile, diğerini kendi sesiyle. Konçertinoyu çok zarif, neşe dolu vitüöz final tamamlar.

Weber, 1805'te flüt ve piyano için sol minor "Romanza siciliana", 1819'da piyano, flüt ve violonsel için trio (üçlü) yazmıştır. Besteci, trompet topluluğu için de birkaç eser yazmıştır. Bunların arasında 20 trompet için tören marşı (1806) ve 10 trompet için "Marş vivace" (1826) yer almaktadır.

Besteci eserlerinde, tüm nefesli solo çalgılar için ses, dinamik ve teknik bakımdan yeni icra olanakları bulmayı ve bunları belirgin kılmayı başarmıştır. Dolayısıyla, Weber'in eserleri günümüzde her klarnetçi, fagotçu ve kornocunun kılavuzu haline gelmiştir.

Alman romantik okulunun temsilcileri arasında Ludwig Spohr da yer almaktadır (1784-1859). Spohr, aynı zamanda kemancı, besteci ve orkestra şefidir. Şef bagetini ilk kez Spohr kullanmıştır. Spohr birçok opera, senfoni ve çeşitli solo enstrümanlar için eserler yazmıştır. Eserleri arasında piyano ve nefesli çalgılar kenteti, fagot ve piyano için Adagio, dört klarnet ve orkestra için konçerto bulunmaktadır. Konçertoları müzik eğitiminde popüler olmuş, Alman romantiklerine özgü vizüozite ve santimantal karakterlerin hayalciliği ile seçkinleşmiştir.

Franz Schubert'in (1797-1828) mirasında nefesli çalgılara az yer vermiştir. En önemli eserlerinden biri klarnet, fagot, korno ve yaylı sazlar beşlisi (1824) için yazdığı fa majör oktettir (sekizli). Bu eser, 18. yüzyıl enstrümantal divertimentolarının (çalgi müziğinde dans dizisi) romantik bir örneği olup, Viyana şarkı ve danslarının melodisine yakındır.

Schubert'in flüt ve piyano için yazdığı "Introduction ve Varyasyonlar" romantiklerin sevdiği tarzda bir eserdir. Bu eser, romantik enstrümantal müziğin en güzel örneklerindedir. Eser, temanın sunumuna zemin hazırlayan polifonik tarzdaki küçük bir introduction (giriş müziği) ile başlar (Bakınız Ek-E). Daha sonra yedi varyasyon sunulur: flüt ile piyano sırayla öncü roller alırken, lirik bir düet ile birleşmekte ya da virtüozitelerini göstermektedirler. Yedinci varyasyonda iki enstrüman da kahraman majör marşında ortaya çıkar. Bu eserdeki flüt partisi icra tekniğinin zorluğu ile ayırt edilmektedir.

Nefesli çalgılar için birçok ilginç eseri diğer ünlü bir Alman besteci olan Robert Schumann (1810-1856) yazmıştır. Schumann'ın besteciliği romantik müzik tarihinin en parlak sayfalarına aittir. Schumann'ın klarnet, obua ve korno için yazdığı birçok eser 1849 yılına aittir.

Romantik konçerto tarzının en renkli örneklerinden biri, dört korno ve orkestra için fa majör “Konzertschtük” olmuştur. Coşkun his ve duyguların ifade edilmesi için besteciye bir tek kornonun sesi yetersiz gelmiş; bu çalgıyı çok iyi tanıyan ve seven biri olarak tüm korno grubunu orkestra dışında tutmuştur. Birinci bölüm solo kornoların davetiyle başlar. (Bakınız Ek-F) Bu motif bu kısmın kompozisyonunda en önemli unsur haline gelmektedir. Orkestra bu temayı ihtirasla devam ettirirken, kornolar heyecanlı ve biraz gergin olarak seslenmektedirler. Aniden başlayan finalde ise; trompetlerin enişeli replikleri, kornoların parlak pasajları ile örtülmektedir.

“Konzertschtük” gibi, korno ve piyano için yazılmış “Adagio ve Allegro” da büyük teknik zorluklarla doludur. Bu, içerik ve şekil bakımından zarif ve bütünsel bir eserdir. Kornonun güzel sesi, zengin melodik çizgiyi taklit ederek tamamlamaya çalışan piyano ile yarışır gibidir (Bakınız Ek – G).

Schumann’ın en güzel eserleri arasındaki piyano ve obua için “Üç Romans”, piyano ve klarnet için “Fantastik Piyesler” ile piyano ve klarnet için “Dört Masal” programlı müziğin özelliklerini taşıyan romantik parçalardır. İki piyano, iki çello ve korno için yazdığı “Andante ve Varyasyonlar” ise sıra dışı bir topluluk olarak dikkat çekmektedir.

Schumann’ın eserleri birçok yorumcunun repertuvarında önemli bir yer tutar. Dört korno için “Adagio ve Allegro”su korno repertuarı arasında en zor olanlardandır.

Gioachino Rossini’nin (1792-1868) nefesli çalgılar için yazdığı eserler müzisyenler arasında pek tanınmamaktadır. Bir opera ustası olan Rossini, nefesli ve vurmali çalgıları ustaca kullanarak renkli ve canlı orkestrasyon yapmayı başarmıştır. “Sevil Berberi”ndeki Figaro’nun aryaasının ilk cümlelerinin hızlı eşliğı veya Don Basilio’nun aryaasındaki büyük davulun kullanımı, ayrıca bu operanın son perdesinde seslendirilen iki klarnetin “havai” replikleri bu türdendir.(Bakınız Ek – H)

Bestecinin babası yerel tiyatrodaki trompet ve korno çalardı. Küçük yaşlarında bile Rossini trompeti iyi çalıyor, nefesli çalgıların özelliklerini iyi biliyordu. Bundan dolayı

daha sonraki dönemlerde kendi eserlerinde nefesli çalgıları cesurca kullanmıştır. 16 yaşında Bologne'daki müzik lisesinde öğrenciyken, trompet ve diğer nefesli çalgılar için parçalar yazmıştır. Klarinet ile orkestra için varyasyonları 1809 yılına aittir. Ayrıca, nefesli çalgılar dördlüsü için “Tema ve Varyasyonlar”, flüt, klarinet, fagot ve korno için dört kuvarteti bestelemiştir.

Korno repertuarındaki en iyi eserler arasında Rossini'nin yazdığı korno ve piyano için fa majör “Prelüd ve Varyasyonlar”, “Fantastik Rondo” ve korno dördlüsü için “Fanfar” yer alır.

Romantik müziğin en önemli temsilcilerinden biri olan Hector Berlioz (1803-1869), programlı senfonik müziğin yaratıcısıdır. Orkestra enstrümanlarının tekniğini çok iyi bilen Berlioz, mükemmel bir orkestrasyon ustası olmuştur. Besteci, klasik orkestra kadrosunu genişleterek partisyona yeni çalgılar eklemiştir. Nefeslilerin arasında korangle ile mi bemol klarinet, vurmali çalgılarda campane (çanlar) kullanmıştır. Berlioz, orkestrasında çok detaylı ve ince renkler kullanmıştır. Yayı sazların önemini koruyarak, nefesli ve vurmali çalgılarla orkestrayı zenginleştirmiştir. Örneğin, pikolo klarinete (mi bemol) “Fantastik Senfoni”nin finalinde ironik bir rol vermiştir. Korangle bu senfonide pastoral tabloyu melankolik bir şekilde açıklar. Daha önce ikinci planda kalan enstrümanlara Berlioz öne çıkartarak solo parti vermiştir. Örneğin, “Fantastik Senfoni”nin üçüncü bölümünde kullandığı iki takım timpaniyi dört müzisyen icra eder .(Bakınız Ek – I)

Berlioz, “Symphonie funebre et triomphale” adlı eserinde trombon için gösterişli bir solo yazmıştır. (Bakınız Ek – İ) Besteciye göre bu soloyu, zamanın ünlü tromboncusu Dieppo en iyi şekilde icra etmiştir. Berlioz, orkestra kadrosunu 100 kişiye kadar çıkartarak; her yerde, sokaklarda, büyük salonlarda, halka açık mekanlarda gerçekleştirilecek konserlerle geniş kitlelere ulaşmak istedi.

Berlioz'un bu alanda kazandırdığı yeni keşifler müzik tarihinde önemli izler bırakmış ve çağdaş orkestranın temelini oluşturmada önemli rol oynayarak, bunun devamını getiren yeni nesiller yaratmıştır. Bunlardan biri olan Richard Wagner (1813-

1883) müzik tarihinde opera reformcusu olarak bilinmektedir. Besteci müzik ve dramı sentez haline getirmek için oldukça çaba harcamıştır. Wagner orkestrası 19. yüzyıl müzik kültürünün büyük kazanımı olmuştur. Wagner, Berlioz'dan daha öteye giderek orkestra kadrosunu çoğaltır. Daha önce çok nadir görülen tahta nefeslilerdeki üçlü grubu, "Nibelungen Yüzüğü"nde dörtlü olarak kullanmış ve bunu standart hale getirmiştir. Bakır nefeslileri kullanmada da sınırları aşmıştır. Adı geçen operada bakır nefesliler grubunu, dört Wagner tubası, bas trompet ve bestecinin isteği üzerine yapılmış kontrbas trombonuyla birleştirmiştir. "Tannhaeuser" operasındaki şövalye marşı sahnesinde Wagner, trompet sayısını onikiye çıkarmıştır. Bestecinin partiyonunda, ilk kez "Uçan Hollandalı" operasında tuba kullanılır. Özellikle "Nürnbergli Usta Şarkıcılar" operasında tubanın rolü büyüktür.

Wagner'in orkestraya kazandırdığı çok sayıdaki yeni nefesli çalgı, müziğe muhteşem bir canlılık katmıştır. Nefesli enstrümanların türleri böylece çeşitlenerek çoğalmaya devam etmiştir. Orkestrada bu kadar yeni nefesli çalgının yer alması, renklerin çoğalması ve maksimum fortissimo kullanılmasına rağmen, kadife yumuşaklığında seslerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Wagner, bakır nefeslilere melodi sunma fonksiyonu veren ilk bestecidir. Wagner daha önce varolan kromatik enstrümanları, partiyonunda genişçe kullanmaya özen göstermiştir. Korno ve trompetin yeni modellerini, eski nefesli aletlerle birlikte kullanması orkestranın temelini değiştirmiş ve yeni bir renk katmıştır. "Tannhaeuser" uvertürünün röpriz bölümünde, üç trompet ve üç trombonun güçlü bir biçimde unison olarak duyulması gibi. Wagner'in Lohengrin operasının giriş sahnesinde trompet, kendi parlak sesiyle ön plana çıkmaktadır. (Bakınız Ek – J)

Wagner, operalarında leitmotifleri orkestradaki enstrümanların renkleriyle canlandırmıştır. Solo nefesli çalgılar, eserlerde tabiatın dikkat çekici bir başka özelliğini de temsil etmektedirler. Enstrüman renklerini kullanarak besteci, kahramanların iç dünyasını, acısını ve haykırışını aktarmaya çalışmıştır. Örneğin, "Lohengrin" operasında yer alan kadın kahraman Elza, tahta nefeslilerin yumuşak sesiyle aktarılırken, kral Heinrich ise trompet ve trombonlarla anlatılmıştır. Şövalye Lohengrin ise daha çok trompetle tasvir edilmiştir.

Wagner enstrümanların renklerini birbirine karıştırmayı seven bir bestecidir. Bu yüzden eserlerinde çalgılar üzerinde fazla oynar. Bazen solo olarak yer verir, bazen de hepsinin unison olarak kullanır. Orkestranın temelini oluşturan bakır ve tahta nefesliler ile yaylı sazların sentezini esnek biçimde oluşturarak, muhteşem şaheserler yaratmıştır. Wagner'in orkestrası 19. ve 20. yüzyılda yetişen diğer bestecilere öncü olmuş ve onun bu emeği, gelecekte nefesli çalgıların partiyonlarda daha da geliştirilerek virtüozca kullanılmasını sağlamıştır.

Romantik dönemde nefesli çalgıların birçok başarıya ulaşmasında besteci Johannes Brahms'ın (1833-1897) emeğini göz ardı edemeyiz. Besteci oda müziği alanında mükemmel bir ustalığa ulaşarak, Alman kültürüne katkı sağlamıştır. Brahms, klasik dönemin geleneklerini romantizmin özellikleriyle birleştirerek, organik bir uyum içinde sunmayı başarmıştır. Nefesli çalgılar repertuvarında, Brahms'ın piyano, keman ve korno için triosu ile klarnet için yazdığı diğer eserlerin önemi büyüktür.

Mi bemol majör Trio 1865 yılında yazılmıştır (Trionun ikinci versiyonu 1891 yılında yine Brahms tarafından düzenlenmiştir). O dönemde kromatik kornonun yaygınlaşarak kabul görmesine rağmen, Brahms eseri için doğal kornonun kullanılması gerektiğini belirtmiştir. (Bakınız Ek – K)

Klarnetin de yer aldığı eserler Brahms'ın son dönem çalışmalarında ortaya çıkmıştır. Bu eserlerde bestecinin Haydn, Mozart, Beethoven gibi ustaların ifade yöntemlerine ilgi duyduğu gözlenmektedir. 1891 yılının yazında klarnet, çello ve piyano için yazdığı la minör trio da bu türdendir. Bu trionun hemen ardından Brahms, en ilginç oda müziği eserlerinden birini, klarnet ve yaylı sazlar için si minör kenteti (Klarnet Kenteti) tamamlamıştır. 1894 yılının yazında, piyano ve klarnet için çok güzel iki sonat (fa minör ve mi bemol majör) yazmıştır. Bunlar, Ocak 1895'te Leipzig'de Brahms'ın onuruna gerçekleştirilen bir müzik şöleninde seslendirilmiştir.

Brahms'ın oda müziği eserlerinin klarnet partisini, zamanın ünlü Alman müzisyeni Richard Mülfeld ilk kez seslendirmiştir. Mülfeld'in usta yorumculuğu bestecinin bu büyük eserleri yazması için ilham kaynağı olmuştur.

Brahms'ın yeteneğini sergilediği, nefesli çalgıları da içeren oda müziği eserleri, bestecinin çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı, Brahms'ın müziğinin günümüz yorumcularının repertuarlarında önemli bir yeri vardır.

Ünlü Fransız besteci Camille Saint-Saens (1835-1921), o dönemde yaşamasına rağmen romantik akıma katılmak istememiştir. Nefesli çalgılar için yazdığı oda müziği repertuarı geniş ve zengindir. Bestecinin eserleri, nefesli çalgıların yarattığı sanat hakkında daha derin düşünmemize sebep olmuştur. Opera, senfoni, diğer orkestra ve oda müziği bestelerinin yanı sıra, Saint-Saens, flütten trombona kadar bütün nefesli çalgıların kullanıldığı birçok oda müziği eseri de yazmıştır. Bu türdeki ilk eseri, flüt, klarnet ve orkestra için 1857'de yazdığı "Tarantella"dır. Bu eserde besteci, parlak, gösterişli ve virtüozlu pasajlar kullanarak, kendi stilini açıkça belirtmiştir. Bir diğer eseri ise, 1881 yılında "Trompette" adlı Paris müzik topluluğu için yazdığı trompet, iki keman, viyola, viyolonsel, kontrbas ve piyano için mi bemol majör septettir (yedili). Bestecinin oda müziği alanında yarattığı en iyi eserlerinden biri olarak kabul edilen bu yapıt, kısa zamanda ilgi çekmeyi başarmıştır. 19. yüzyıl bestecileri, trompeti senfonik orkestrada kalın ve gür sesli kullanmışlarsa da, Saint-Saens bu enstrümana daha küçük müzik topluluklarında ustaca yer vermiştir. "Septet"teki trompetin rolü, müziğe parlak ve açık bir renk katmıştır. Eserin son bölümünde, Saint-Saens trompete, Fransız ordusunun gelişini temsil eden boru sesi görevini verir.

Oda müziği alanında Saint-Saens'ın bir diğer ünlü eseri "Hayvanlar Karnavalı"dır. Eser, iki piyano, iki keman, viyola, viyolonsel, kontrbas, flüt, klarnet, harmonium ve silofon içermektedir. Eser ilk defa 9 Mart 1886 yılında Paris'te seslendirilmiştir. Ondört bölümden oluşan "Hayvanlar Karnavalı", lirik ve mizah dolu müziği ile bestecinin olağanüstü ustalığını göstermektedir.

Saint-Saens, 1887 yılında Rusya'ya gitmeden önce Rus ve Danimarka folklorundan esinlenerek flüt, klarnet, obua ve piyano için "Kapriçio"yu yazar. Rusya'ya konser için giderken flütçü K.Tafanel'i, obuacı J. Jille ve klarnetçi Turban'ı beraberinde götürmüştür. "Kapriçio" 6, 12 ve 14 Nisan tarihlerinde Petersburg'da, 18 ve 19 Ni-

san'da Moskova'da seslendirilerek Rusların beğenisini kazanmıştır. Eser daha sonraki konserlerde aynı kadroyla bir çok yerde, örneğin, 1887 yılında Londra'da seslendirilmiştir.

1915 yılında Amerika Birleşik Devletleri turnesinden dönerken “Roshambo” yatında, “San-Francisco Müzik Gösterileri” müdürünün ricası üzerine tenor trombon ve piyano için “Kavatina”yı besteler. Buna benzer bir diğer eser ise korno ve piyano için yazdığı konçertinodur. Eserin üç bölümü birbiriyle kontrast oluşturur. Yavaşça, acele etmeden icra edilen, birinci bölümü, heyecan dolu, şarkı niteliğindeki ikinci bölüm takip eder. Finalde ise hedefe odaklı, sert ve taşkın bir parlak virtüozite sergilenmektedir. (Bakınız Ek – L)

Saint-Saens'in korno ve piyano için yazdığı meşhur iki “Romans”ı da vardır. Hayatının son günlerinde, 1921 yılında, hasta olmasına rağmen piyano ile nefesli çalgılar için yazdığı birkaç sonatı tamamlamıştır. Obua ve piyano için yazdığı re majör sonat, bestecinin en kısa sonatıdır. Birinci bölüm olan Andantino, hareketli ritm ve canlı, melodik nakışlardan oluşmaktadır. İkinci bölümün başı ile sonu lirik ve şiirsel tasvirler içerir. “Ad libitum” stilinde devam eden bölümün orta kısmında ise dans tarzındaki Allegretto sunulur. Sonatın finali enerjik ve canlı Molto Allegro ile sona erer.

Bestecinin klarnet ve piyano için yazdığı mi bemol majör sonatı, yapısı, samimiyetliği ve hayalciliği bakımından Glinka'nın “Patetik Trio”sunu çağrıştırmaktadır. Birinci bölüm (Allegretto), romans türünde heyecan ve hayranlık uyandıran melodilerden oluşmaktadır. (Bakınız Ek – M) İkinci bölüm (Allegro animato), Gavotta karakteri taşımaktadır. Daha sonra devam eden Lento (mi bemol minör), bestecinin sanatının en iyi örneklerindendir; özlem ve hüznü dolu dokular ile aktarılmaya çalışılmıştır. Finalde (Molto Allegro) eserin birinci bölümünde yer alan hayalci, lirik temalar tekrar dinleyicinin karşısına çıkar, hızlı tempo ile eser sona erer.

Saint-Saens'in sonatları, Brams'in sonatları gibi sanatının en son dönemine aittir ve nefesli çalgıların kullanılışı bakımından müziğinin doruk noktasını temsil etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

I. SONUÇLAR

1. Romantizm dönemi; bestecilerin eserlerinde vatan sevgisi, halkın yaşamı, ulusal kültür,geçmiş tarih ile folklor ve Fransız ihtilalinin amacını destekleyen bir demokrasi anlayışının yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Eserlerdeki bir başka özellik ise romantiklerin konuları şiirsel, görsel ve renkli ifade etmeleridir. Bununla birlikte romantik besteciler insanın psikolojisini, iç dünyasını, yaşadığı dünyayı sorgulamada başarılı bir uyum içinde müzik aletleriyle aktarmaya çalışmışlardır.Bütün bu belirtilen özelliklerden dolayı bu dönemin seçilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

2. Romantik besteciler senfonik orkestraya nefesli ve vurmali müzik aletlerini katarak yeni bir dünya yaratmışlardır. Bu müzik aletlerinin daha önceden var olmasına rağmen, romantikler dönemin özelliklerini taşıyan değişik ses tonlarını ortaya çıkararak mükemmel bir uyum, hoş bir ahenk yakalamayı başarmışlardır. Klasik dönemin bütün geleneklerini taşımakla beraber, bu mükemmeliyeti romantizm özellikleriyle pekiştirerek müzik dünyasında yeni çığır açmışlardır.Senfonik orkestranın en parlak ve zengin olarak kullanıldığı dönem yine Romantizm dönemidir.

3. 19. yüzyılda nefesli çalgılar yapı bakımından büyük değişikliklere uğramıştır. Örneğin, kromatik bakır nefesliler ve tahta nefesliler mükemmelleştirilmiş ve sonuç olarak o zamana kadar hiç görülmemiş nefesli ve vurmali çalgılar meydana çıkmıştır.

4. Nefesli ve vurmali çalgılar, bestecilerinin sanatında büyük bir yer almıştır. Konçertolar ve oda müziği eserleri, bugüne kadar müzisyenlerin repertuvarlarında önemli bir yere sahiptir. Bunları belirtmek gerekirse; Alman besteci Carl Maria von Weber'in

(1786-1826) "Der Freischütz" operası, "Oberon" operası, "Euryanthe" operası, Abu Hasan operası, Louis Spohr'un (1784-1859) piyano ve nefesli çalgılar kenteti, fagot ve piyano için Adagio, dört klarnet ve orkestra için konçertosu, Franz Schubert'in (1797-1828) klarnet, fagot, korno ve yaylı sazlar beşlisi, flüt ve piyano için yazdığı "Introduction ve Varyasyonları" Schumann'ın (1810-1856) korno ve piyano için yazılmış "Adagio ve Allegro"su, Gioachino Rossini'nin (1792-1868) "Sevil Berberi"ndeki Figaro'nun aryası, nefesli çalgılar dörtlüsü için "Tema ve Varyasyonlar", flüt, klarnet, fagot ve korno için dört kuvarteti, Hector Berlioz'ün (1803-1869) "Fantastik Senfoni"si, "Symphonie funebre et triomphale"si, Richard Wagner' in(1813-1883) "Nibelungen Yüzüğü"operası, "Tannhaeuser" operası, "Nürnbergli Usta Şarkıcılar" operası, "Lohengrin" operası, Camil Saint-Saens'in (1835-1921) "Hayvanlar Karnavalı", Benjamin Godard'ın (1849-1895) piyano ve flüt için yazdığı süit, Vincenzo Bellini'nin (1801-1835) obua ve orkestra için konçertosu, Carl Reinecke'nin (1824-1910) flüt için sonat ve konçertosu, Alman besteci Franz Strauss'un (1822-1905) ve Richard Strauss'un (1864-1949) korno konçertoları, Ferdinand David'in (1810-1873) fagot için ve trombon için yazdığı konçertinoları, Franz Danzi'nin (1763-1826) tahta nefesli çalgılar için bestelediği kentet ve bunun gibi diğer eserler beğeniyle dinlemeye devam edilmektedir. Konçerto ve oda müziği kompozisyonlarının yanı sıra, özellikle senfonik ve opera müzikleri nefesli çalgılar sanatının gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Besteciler için bu kadar önemli olan vurmali ve nefesli çalgıları dönem içerisinde incelemek dönemi anlama açısından büyük önem taşımaktadır.

II. ÖNERİLER

1. Romantik dönemin özelliklerini anlaşılır bir şekilde eserlerinde yansıtan bestecilerin müzik eğitimi veren kurumlarımızda müfredat kapsamına alınarak öğrenilmesi, araştırılması gerekmektedir.
2. Araştırmamızda belirtilen Romantizm dönemi bestecilerinin yazmış olduğu bestelerinin yanında diğer form yapısındaki eserleri de incelenmelidir.
3. Romantizm dönemi bestecilerinin araştırmada belirtilen eserlerinden çıkan sonuçlar doğrultusunda, döneme ait özelliklerin anlaşılabilmesi için kaynak kitaplar oluşturulmalıdır.
4. Romantizm dönemi müziğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, bu döneme ait daha başka bestecilerin eserleri de incelenerek kaynak kitaplara dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
5. Romantizm dönemi bestecilerinin öğretici yanı olan eserleri incelenmeli, arşivlenmeli ve müzik eğitimi veren kurumlarda müfredat kapsamına alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSEVEN, A. D. 1994, Alan Araştırma Yöntemi, Tekişik Matbaası, Ankara.
- BAKİHANOVA, Z. 2003, Armoni, Yorum Matbaası, Ankara.
- BENJAMIN, T. 1986, Techniques and Materials of Tonal Music, Houghtan Mifflin Company, Boston.
- BENJAMIN, T. 1970, Music For Analysis, Wadsworth Publishing Company, California.
- ÇELİK, İ. 2000, İlhan Baran'ın Piyano Yapıtlarının Taşıdığı Müzikal Değerler, Hacettepe Üniversitesi Yayınevi, Ankara.
- ERTÜRK, S. 1994, Eğitimde Program Geliştirme, Meteksan Yayınları, s. 13., Ankara.
- KÜTAHYALI, Ö. 1981, Çağdaş Müzik Tarihi, Varol Matbaası, Ankara.
- LESTER, J. 1989, Analytic Approaches Too Twentieth-Century Music, W.W. Norton&Company, Inc., London.
- MİMAROğLU, İ. 1987, Müzik Tarihi, Varlık Yayınlan, İstanbul.
- MORGAN, R. P. 1991, Anthology of Twentieth-Century Music, W.W.Norton Company, London.
- OGUZKAN, F. 1974, Eğitim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- ÖZER, Y. 1997, Bilim Perspektifinde Müzik, 9 Eylül Yayınlan, İzmir.
- PERSICHETTI, V. 1961, Twentieth Century Harmony, Library of Congress Catalog, New York.

SACHS, C. 1965, Kısa Dünya Musikisi Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

SAĞLAM, A. 1988, Eğitim Fakülteleri Müzik Bölümlerinde Okutulmakta Olan Dikey (Armoni) ve Yatay (Kontrpuan) Çok Seslendirme Dersleri Öğretim Programlarının İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

SAY, A. 1992, Müzik Ansiklopedisi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

SAY, A. 1994, Müzik Tarihi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

SAYGUN, A. A. 1967, Töresel Musiki, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

SELANİK, C. 1996, Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni, Doruk Yayıncılık, Ankara.

USMANBAŞ, İ. 1974, Müzikte Biçimler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

YILDIZ, D. 2003, BİLİNCİN IŞIĞINDA MÜZİK, Yurtrenkleri Yayınevi, Ankara.

EKLER

EK	Sayfa No
Ek-A :Weber'in "Der Freischütz" Operasından bir bölüm.....	41
Ek-B: Weber'in "Oberon" " Operasından bir bölüm.....	42
Ek-C: Weber'in "Euryanthe" Operasından bir bölüm.....	43
Ek-D: Weber'in Klarnet Konçerto'sundan bir bölüm.....	44
Ek-E:Franz Schubert 'in Flüt ve Piyano için "İntroduction ve Varyasyonlar"dan bir bölüm.....	45
Ek-F:Robert Schumann'ın dört Korno ve Orkestra için "Konzertschtük"dan bir bölüm.....	46
Ek-G: Robert Schumann'ın Korno ve Piyano için "Adagio ve Allegro"dan bir bölüm.....	47
Ek-H:Gioachimo Rossini 'nin "Sevil Berberi"Operasından bir bölüm.....	48
Ek-I:Hector Berlioz'e ait "Fantastik Senfoni"den bir bölüm.....	49
Ek-İ: Hector Berlioz'e ait "Symphonie Funebre et Triomphale"adlı Senfoni'den bir bölüm.....	50
Ek-J:Richard Wagner'in "Lohengrin"Operası'ndan bir bölüm.....	51
Ek-K:Johannes Brahms "Mi Bemol Majör Trio'sundan bir bölüm.....	52
Ek-L:Camil Saint-Saens "Korno ve Piyano için Konçertino"dan bir bölüm.....	53
Ek-M: Camil Saint-Saens "Klarnet ve Piyano için Mi bemol Sonat"ından bir bölüm...54	